

PRED ZASEDANJEM ITALIJANSKO-JUGOSLOVANSKEGA ODBORA

Že „stoletja“ se ni Slovincem tako dobro godilo

Dvojezičnost „uničuje vsako vrsto italijanske kulture v teh krajih“ - Katoličani in narodne manjšine

Dne 9. februarja se bo v Beogradu iznova sestel italijansko-jugoslovanski mešani odbor, ki ima po določilih londonskega sporazuma nalogo skrbeti za zaščito slovenske in italijanske narodne manjšine na bivšem Svobodnem tržaškem ozemlju.

Na tem zasedanju bodo, kot beremo, Jugoslovani med drugim zahtevali, naj Italija začne uvajati v Trstu dvojezičnost na sodnih in v drugih javnih uradih, kakor se je obvezala že l. 1954 v Londonu. Ta novica je izzvala, kot znano, v nacionalističnih krogih naših krajev silno ogorčenje in močan odpor.

Javne proteste proti dvojezičnosti so priobčili »vojni prostovoljci iz Julijske krajine in Dalmacije« in pripadniki drugih organizacij, pristaši nekega »Narodnega iredentističnega gibanja« so pa metali skrivoma v stanovanja Tržičanov celo grozilne letake, v katerih pravijo, da »bo tekla kri«, če bi se kdo drznil le »poskusiti« kakorkoli uvajati dvojezičnost v tržaške urade ali to »odbravati«.

ZVEZA ISTRSKIH BEGUNCEV

Protesti in grožnje niso naperjene toliko proti Slovincem, temveč v prvi vrsti zoper rimsko vlado in v njej odločujočo Krščansko demokracijo, od katerih je edino odvisno, kako bo Italija izpolnjevala mednarodne pogodbe in kakšno politiko bo vodila do Slovincem.

Človek bi spričo tega pričakoval, da se bodo v obrambo vlade in Kršč. demokracije postavili vsaj njeni tukajšnji izraziti pristaši in vsi zavedni italijanski katoličani. Katoličani zaradi osnovnega krščanskega načela, po katerem so jeziki vseh narodov enakopravni, ker jih je sam Bog pripustil in hotel, organizirani člani Kršč. demokracije pa že zavoljo discipline, katera jim nalaga moralno dolžnost, da ne mečejo polena pod noge lastni stranki, in to ravno v času, ko se njeno vrhovno rimsko vodstvo že tako nahaja v zelo hudi krizi.

»SKRAJNA ŠIROKOSRČNOST«

Ta moralna dolžnost bi morala veljati tudi za istrske begunce, od katerih velika večina stalno glasuje za Kršč. demokracijo in zavzema v stranki celo važna vodilna mesta. Namesto tega smo pa v nedeljo, 1. februarja, doživeli nekaj drugega. Voditelji Zveze Istranov so sklicali v Trstu izredno zborovanje, na katerem so v soglasno sprejeti resoluciji med drugim vse jezikovne

zahteve Slovincem kratko in malo zavrgli, češ da so neupravičene.

Zakaj so slovenske jezikovne pritožbe neutemeljene? Zato, pravijo begunci, ker je italijanska demokratična republika s svojimi zakoni in ukrepi že poskrbela za obstoj in razvoj tukajšnjih Slovincem s toliko »skrajno širokosrčnostjo« kot še nobena država »v vseh prejšnjih stoletjih«. Kar se tiče ravnanja z jezikovnimi manjšinami, Italija lahko prenese primerjavo »z vsemi drugimi omikanimi deželami«, zlasti pa še z Jugoslavijo.

K temu hočemo pripomniti samo naslednje. Najprej, da so zakoni eno, povsem druga stvar pa je dejansko življenje. Italijanska ustava ima na priliko v 6. členu res predpis, da morajo biti jezikovne manjšine zaščitene in da bo parlament v ta namen sprejel posebne zakone. A kaj nam to koristi, če ni bil do danes, se pravi več kot eno desetletje po odobritvi ustave, izdan niti en sam zakon v zaščito naših jezikovnih pravic?

Za biveše Svobodno tržaško ozemlje je bila sklenjena med sosednima državama celo mednarodna manjšinska pogodba, vključena v londonski sporazum. V njej je precej

natančno povedano, kaj priče Slovincem na Tržaškem in kaj Italijanom v Koprčini. Mi nismo nacionalistični zaslepljenci, ki bi trdili, da imajo Italijani vse, kar jim gre, ali celo, da se jim godi bolje kot »v vseh prejšnjih stoletjih«. Če bi to trdili, bi se osmešili. Že naša lastna korist nam narekuje odkritosrčno želeti, da bi italijanska manjšina prišla do vseh pravic, ki ji pričeje po londonskem sporazumu. Še več! Mi smo mnenja, naj bi se iste pravice raztegnile na vse Italijane, živeče v Jugoslaviji.

Toda iz tega ne sledi, da bi mi morali biti neobčutljivi za krivice, ki se Slovincem gode v Italiji. Kako naj na priliko prezremo, da v mestnih svetih Trsta in Gorice s hrupom in ropotom zamašijo slovenskim zastopnikom usta, če se predrznejo ziniti le besedo v jeziku svojih volivcev? Kako naj ostanemo ravnodušni, če je 15 let po padcu fašizma še zmerom pri nas v veljavi sramotni Mussolinijev zakon, po katerem se Slovenec kaznuje, ako je tako nesramen, da se pred sodnijo brani v svojem jeziku?

Priznavamo, da za tako »skrajno širokosrčnost«, ki nam jo izkazujejo v naši lastni domačiji, res nimamo nobenega razumevanja

Kulturno društvo Patrizio

In kaj naj rečemo o vsesplošni gonji, katero so sprožili italijanski narodni nestrpnosti na Tržaškem, brž ko so le slišali, da nameravata rimska in beogradska vlada te krivične razmere odpraviti ter uvesti pri nas postopoma v urade isto dvojezičnost kot vlada v Koprčini ter jo predpisuje londonski sporazum?

Isti ljudje, ki brez prestanka in po pravi zahtevajo, naj se Jugoslavija pri ravnanju z italijansko manjšino natančno drži predpisov londonskega dogovora, trde, ko gre za tržaške Slovence, kar naenkrat, da je ta dogovor pravno neveljaven, ker ga rimski parlament ni še potrdil in dal objaviti v Uradnem listu. Londonski sporazum postane iznenada »kos papirja«.

Borbi proti dvojezičnosti so se priključile na žalost tudi resnejše organizacije, tako na primer »kulturno središče F. Patrizio«. Da je društvo precej upoštevano, razvidimo že po pisanju ponedeljskega Piccola Sera, ki poroča, da so se zadnjega zborovanja v Trstu udeležili med drugimi demokrščanski veljak in predsednik Lega Nazionale odvetnik Harabaglia, škofov zastopnik monsi-

gnor Gligo in fašistovska mestna in pokrajinska svetovalka Ida De Vecchi.

»OBRAMBA DUHOVNE DEDIŠČINE«

Na zborovanju je bila sprejeta proti dvojezičnosti, se pravi proti izvedbi londonske pogodbe v korist tržaškim Slovincem, resolucija, ki žarko osvetljuje naše žalostne razmere.

»V tej poslednji postojanki na vzhodnih mejah domovine«, beremo v sklepu, »se skuša zadušiti neugasljivi plamen umetnosti in kulture z ukrepi, kot je uvajanje dvojezičnosti, katera bi imela za posledico uničenje sleherne vrste italijanske omike v teh krajih«. Naloga vseh rodoljubnih prosvetnih ustanov je zato, da na mejah odločno »zaščitijo duhovno dediščino« italijanskega naroda.

Besedilo, ki so ga sprejeli in objavili, mora vsakega treznega človeka in zlasti še zavednega kristjana naravnost pretresti. Da imajo Italijani pravico in tudi dolžnost braniti svojo kulturo in narodno duhovno dediščino, je jasno in nesporno; toda izrazito

NOVICE Z VSEGA SVETA

Kaj se godi na Južnem Tirolskem?

Ves italijanski in tudi inozemski tisk piše te dni o nemški manjšini v Južnem Tirolu, ker je po 10-letnem sodelovanju s Kršč. demokracijo v deželni avtonomni vladi odpoklicala iz nje svoje predstavnike ter sklenila preiti tudi v deželni zbor v opozicijo.

S tem je nastal v deželi Trentinsko-Južni Tirol zelo težak in zapleten položaj. Po statutu o samoupravi ima nemška manjšina pravico biti zastopana v avtonomni vladi. Kaj bo sedaj, ko so ostali v njej le Italijani? Ali je vlada po zakonu prisiljena odstopiti? Povrhu se lahko zgodi, da se bo demokristjanska deželna vlada morala tudi ne glede na to umakniti. Od 48 članov deželne sveta jih pripada Kršč. demokraciji 21, Nemci jih imajo 15, ostalih 12 gre pa raznim italijanskim opozicijskim strankam. Če se tem pridružijo sedaj Nemci, bo dobila opozicija večino in demokristjani bodo prisiljeni odstopiti.

Rim bo zatem imenoval vladnega komisarja, s čimer bi bila deželna samouprava dejansko ukinjena. Za to nesrečo bi bila kriva Južnotirolska ljudska stranka s svojimi najnovejšimi sklepi.

Obisk pri kanclerju Raabu

Posebna nezadovoljnost je pa zavlada v Italiji, ko se je zvedelo, da so voditelji manjšine odpotovali na Dunaj, kjer so kanclerju Raabu, zunanjemu ministru Figlu, socialističnemu podkanclerju Pittermannu in drugimi ministrom objasnili položaj ter od njih zahtevali, naj priskočijo na pomoč ogroženi manjšini.

In res je Raab takoj sklical sejo vlade, na kateri je Figl poročal o razmerah na Južnem Tirolskem. Nato je izšla uradna izjava, da se je položaj manjšine poslabšal z avtoriteto tega, ker Italija ne spoštuje in izvaja določb De Gasperi-Gruberjeve pogodbe. To dokazuje, kako potrebno je, da se pogajanja z rimsko vlado o Južnem Tirolu »odločno nadaljujejo ter čimprej zaključijo«.

Da so se voditelji manjšine drznili iskati pomoči pri »inozemski« vladi, vzbuja v Italiji pravo ogorčenje.

Kaj je sprožilo krizo?

Da so se razmere tako zaostrele, je krivo neprestano priseljevanje Italijanov v prej čisto nemški Južni Tirol, kar se godi že od Mussolinijevih časov. Glavno mesto Bocen ima danes že štiripetinsko italijansko večino, Italijani so postali gospodarji v prej nemškem Meranu in se pripravljajo, kako bi zavlada tudi v Brixenu, tretjem mestnem središču dežele.

Ko je bil podpisan De Gasperi-Gruberjev sporazum ter je izšel statut za deželo Trentinsko-Južni Tirol, je manjšina upala, da se bo dotok tujcev vendarle zaježil, zakaj določeno je bilo, da preide zidava in uprava tako imenovanih ljudskih hiš pod oblast pokrajinske vlade v Bocnu, v kateri imajo Nemci večino. Kdor razpolaga s stanovanji, ta ima v rokah sredstvo, da prepreči čezmerno priseljevanje tujcev.

Toda izkazalo se je, da je bil De Gasperi neprimerno spretnejši in nevarnejši razna-

rodovalec kot Mussolini. Najprej je zavladoval leta in leta uresničenje prave pokrajinske avtonomije v Bocnu. On in njegovi demokristjanski nasledniki so izkoristili ta čas, da pospešijo potujčenje Južnega Tirola. Od vseh do l. 1956 iz državnih sredstev zgrajenih 4.100 stanovanj je prišlo na do načine le okrog 6 odstotkov, čeprav tvorijo v pokrajini še vedno dvetretjinsko večino, na priseljence je pa padlo 94 odstotkov.

Fanfanijev odlok

Medtem so južnotirolski parlamentarci dosegli od Fanfanija obljubo, da bo država po več ko enem desetletju naposled le priznala pokrajini Bocen pravico, da odloča o gradnji in uporabi ljudskih hiš. In res je 16. januarja izšel odlok, ki pa je manjšino spet hudo razočaral.

V njem je namreč določeno, da bo s celovrsto stanovanj, ki so že v načrtu, do leta 1963, še zmerom razpolagala — rimska vlada in ne avtonomna pokrajina Bocen. Gre za okrog 1650 novih stanovanj, od katerih bi kar 8 desetih ostalo pod oblastjo države. V teh letih bi se potemtakem priseljevanje tujcev neovirano nadaljevalo. Razen tega naj bi tudi po l. 1963 imela pri ljudskih hišah tehtno besedo še vedno — rimska vlada.

Tako navidezno pokrajinsko avtonomijo Južni Tirolci odklanjajo, češ da je v nasprotju z Degasperijevim pogodbo, za katere izvajanje je odgovorna poleg Italije tudi Avstrija. To je vzrok, zakaj je odšlo predstavništvo manjšine na Dunaj zahtevati od avstrijske vlade, naj vsaj ona poskrbi, da se izpolni mednarodni sporazum, sklenjen l. 1946 v Parizu.

Gronchijeva odločitev

Odkar je Fanfani odložil tudi mesto glavnega tajnika Kršč. demokracije, je postala kriza vlade še bolj zapletena. Predsednik republike je prišel v težaven položaj zlasti z avtoriteto tega, ker mu novi odgovorni voditelji Kršč. demokracije niso znali jasno povedati, na kakšno politiko naj bi se naslanjala bodoča vlada.

Gronchiju so samo predlagali, naj pooblasti Segnija, da sestavi vlado, in dali razumeti, da ne morejo razen Segnija nikogar drugega podpirati. Državnemu poglavarju pa niso obrazložili niti programa prihodnje vlade niti, s katerimi skupinami misli Segni sodelovati, da doseže zanesljivo večino parlamentu.

Spričo tega nejasnega položaja je Gronchi v veliko presenečenje vse javnosti sklenil odbiti Fanfanijev odstop ter ga pozval, naj se brez odlašanja predstavi parlamentu, da mu izreče nezaupnico ali pa potrdi njegovo vlado. Znano je namreč, da Fanfani ni odstopil zato, ker je ostal v parlamentu v manjšini, temveč predvsem zaradi težav, na katere je naletel v lastni stranki.

Načelo parlamentarne demokracije pa je, da o usodi vlad odločujejo **izvoljeni ljudski zastopniki** in ne odbori te ali one stranke, v katerih sede tudi neodgovorni zasebniki.

Gronchi je s svojo odločitvijo postavil parlament pred zakonito dolžnost, da le on izreče sodbo o usodi Fanfanijeve vlade ter s tem vzame nase tudi vso odgovornost za njen padec. Šele tedaj bo Gronchi ukrenil, kar mu ustava nalaga.

Fanfani bo danes opoldne zavzel stališče do poziva državnega poglavarja.

KARDINAL BRANI DELAVCE

Francoska tovarna Five-Lille, v kateri je zaposlenih 1230 delavcev, je te dni sklenila odpustiti dve tretjini uslužbencev, češ da izkazujejo obračuni znaten primanjkljaj, ki se je še občutno povečal, odkar je dobil veljavno sporazum o Evropskem skupnem tržišču.

Proti množičnim odpustom so se seve izjavili sindikati, ta teden pa se je na stran delavcev odločno postavil tudi nadškof v Lillu kardinal Lienart. Skupno z nadškofom v Cambraiju je kardinal izjavil, da obsoja »ekonomski materializem«, po katerem se sme zaradi »denarja in dobička« ogroziti obstanek delavcev in njihovih družin. Če nastane v podjetjih kriza, lastnik ne sme množično odpustiti uslužbencev, kajti **v zares človeškem gospodarstvu** so življenjske potrebe delavcev važnejše od koristi kapitala.

Cerkvena dostojanstvenika poudarjata, da so podjetniki dolžni preurediti in modernizirati naprave v tovarni, brž ko se pojavijo prvi znaki krize, kajti le tako jo morejo **pravočasno preprečiti**.

DELAVCE ODPUSČAJO

V ponedeljek je kot strela z vedrega neba udarila med tržaške delavce vest, da je vodstvo ladjedelnice Felszegi v Miljah sklenilo ta mesec odpustiti z dela 280 uslužbencev. Ukrep utemeljujejo, češ da je podjetje moralo zaradi splošne krize v pomorskem blagovnem prometu odložiti gradnjo dveh 12.000-tonskih ladij.

Ker je tudi ladjedelnica Sv. Justa te dni odpustila 41 delavcev in 6 uradnikov, bo ta mesec ostalo brez dela skupno 327 ladjedelniških delavcev.

Proti odpustom so takoj nastopile sindikalne organizacije in ni izključeno, da bodo v znak solidarnosti z odslovljenimi delavci napovedale splošno stavko.

AMERIŠKA POMOČ JUGOSLAVIJI

Združene države so dovolile Jugoslaviji novo dolgoročno posojilo 5 milijonov dolarjev za nabavo železniških lokomotiv Diesel. Jugoslavija bo dolg vračala v dinarjih. Pred nekaj tedni je Amerika dala Beogradu 22 in pol milijona dolarjev za izgradnjo tovarne umetnih gnojil.

KOPRSKO PRISTANIŠČE

Odkar je Koper postal sposoben, da v njem pristajo prekooceanske ladje, so preko njega izvozili okrog 2000 ton. Gre za cink, namenjen Italiji, in za les, ki je šel v Palestino. Za leto 1959 predvidevajo, da bo promet v koprskem pristanišču dosegel vsega 150.000 ton.

PAMETEN SOCIALNI UKREP

Vlada je pred kratkim odredila obvezno cepljenje otrok, starih od 4 mesecev do 3 let, proti otroški ohromelosti (poliomelitis). Za cepljenje morajo poskrbeti občine s pomočjo občinskih ambulanc in maternih posvetovalnic. Ena tretjina stroškov gre v breme pokrajine, dve tretjini pa občine. Cepljenje je brezplačno.

O SPRICEVALIH

Konec prejšnjega tedna so se zastopniki tukajšnjih slovenskih političnih skupin zglasili pri ravnatelju za šolstvo prof. Udini ter se pritožili proti novim spričevalom za slovenske ljudske šole. Spričevala so sicer tiskana v italijanskem in slovenskem jeziku, toda pri razvrstitvi posameznih učnih predmetov je najprej označena italijanščina ter šele dve mesti za njo slovenščina. Poleg tega se slovenski jezik reduje šele od 3. razreda dalje, italijanski pa od drugega.

Tudi najbolj preprost človek se bo ob pogledu na ta spričevala moral vprašati, ali so namenjena slovenski ali italijanski šoli. Besedilo je nadalje sestavljeno v slabi slovenščini ter je v njem nekaj tiskovnih napak.

Prof. Udina je priznal, da so pritožbe utemeljene ter našim zastopnikom zagotovil, da jih ne bodo razdelili med učence, ker se bodo tiskale nove.

Po svetu

ZDRUŽENE DRŽAVE — Ameriška mornarica in letalstvo nameravata letos izstreliti devet umetnih satelitov.

— 0 —

Neko ameriško podjetje, ki izdeluje gramofonske plošče, je dalo na trg tudi tako, na kateri je posnet šum dežja. Plošča služi kot uspalno sredstvo.

ITALIJA — Najvišja hiša v Evropi je nebotalnik v Milanu. Ima tisoč telefonov in lastno pošto, ki pa je nujno potrebna, saj stanovalec prejema dnevno 11 tisoč pisem in drugih poštnih pošilk.

— 0 —

Policija v Rimu je odkrila skupino lažnih pohablencev in bolnikov, ki so prosili miloščino po mestu. Imeli so celo svojo posebno šolo, kjer so se začetniki učili, kako hliniti bolezen.

MALAKA — V pragozdu azijskega polotoka Malake je britanska edinica naletela na zelo zaostalo pleme, ki ni še videlo belega človeka. Do tujcev so se pripadniki divjega plemena izkazali zelo prijazni. Ti ljudje žive preprosto: ogenj zanetijo tako, da drgnejo kose lesa, njihovo orožje pa je iz bambusa.

NORVESKA — V vasi Laksewag so po zašlugi mačke odkrili požar in ga pravočasno pogasili. Mačka je namreč z mijavkanjem opozorila stanovalce na pretečo nevarnost.

POLJSKA — V Varšavi so pred kratkim odprli razstavo fotografij in rentgenskih posnetkov nizozemskega umetnika Rembrandta. Razstavo sta priredila sloviti pariški muzej Louvre in varšavski Narodni muzej. Pomen razstave je zlasti v preučevanju tehnike, ki jo je uporabljal stari mojster.

ANTARKTIKA — Norveški, angleški in ruski lovci so zadnji čas pričeli loviti kite s pomočjo harpun (sulic na vrvi), ki ob vbođu v kitovo telo povzročijo močan električni sunek. Zival takoj pogine in splava na površje.

RUSIJA — V Arhangelsku je neki učitelj našel mamutov zob. Strokovnjaki sodijo, da gre za spodnji kočnik te predpotopne živali. Zob je težak pet kilogramov.

Že „stoletja“ se ni Slovincem tako dobro godilo

(Nadaljevanje s 1. strani)

nekulturno in nekrščansko je, če hočejo to doseči s tem, da **sosednemu ljudstvu odrekajo in jemljejo najosnovnejše človeške in narodne pravice.**

Kako se more katoličan postaviti na stališče, naj se mednarodne pogodbe sploh ne izvajajo, je nepojmljivo. Zlasti še, ko gre za zaščito šibke manjšine, ki ne zahteva nič drugega, kot da bi smela na zemlji, kjer prebiva že tisoč pet sto let, uporabljati svoj jezik ter se kulturno razvijati. Naj nam gospodje razložijo, v smislu kakšnih načel kr-

ščanske morale je to Slovincem prepovedano. Vedeli bi tudi radi, zakaj naj bi naša pravica do jezikovne enakopravnosti »pomenila uničenje vsake vrste italijanske kulture v teh krajih«.

Da take nesmiselne in krivične nazore zagovarjajo fašisti ali demokristjanski nacionalist Harabaglia, nas ne čudi toliko kot to, da je monsignor Gligo prisostvoval zborovanju, ne da bi niti tedaj niti pozneje ugovarjal protislovenski in protikrščanski resoluciji. Njegov molk tolmači naša javnost kot odobravanje, kar more le škodovati ugledu in vplivu Cerkve na Tržaškem.

DULLESOV PRIHOD V EVROPO

Ameriški zunanji minister je prispel v London, od koder bo zatem odpotoval v Pariz in Bonn, da se z evropskimi zavezniki domeni o skupni politiki zapadnjakov do Sovjetske Rusije. Boljševiki zahtevajo, kot znano, naj zavezniki umaknejo svoje čete iz Berlina, ki se nato oglasi za svobodno in nevtralnno ozemlje. Obenem je Moskva predlagala, naj se skliče mednarodno zasedanje, na katerem je treba skleniti mirovno pogodbo z Nemčijo.

Po ruskem mišljenju bi Nemčija ostala tudi v prihodnosti razdeljena v dve državi. Zedinjenje nemškega naroda naj bi se izvršilo na ta način, da bi se Adenauerjeva zahodna in komunistična vzhodna Nemčija združili v višjo državno zvezo. Zapadnjaki so doslej zagovarjali popolnoma drugačno stališče. Dejali so, naj se zedinjenje izvrši v svobodnih volitvah, pri katerih morajo glasovati skupno vsi Nemci ter sami določiti bodočo obliko države.

Spor z Angleži

To so zavezniki zahtevali na željo kanclerja Adenauerja, ki je vedel, da bi komunisti ostali pri volitvah v veliki manjšini. Zedinjena Nemčija bi bila nekomunistična ter bi se gotovo priključila Zapadu. Ker bi to pomenilo za Rusijo zelo hud udarec, je Moskva tako rešitev seve odločno odbijala. Angleški državniki pa so prišli s časom do prepričanja, da je odpor boljševikov deloma razumljiv in da je treba ubrati nova pota, ako hoče Zapad sploh kdaj priti do sporazuma s komunistično Rusijo.

Francija in Nemčija vztrajata pa še danes pri svobodnih volitvah ter zavračata vsako drugo rešitev. Po njunem mnenju bi bilo treba ruske zahteve kratko malo odbiti, pa naj se zgodi karkoli. Tako je nastal spor med Veliko Britanijo in Nemčijo ter Francijo, ki ga hoče Dulles sedaj poravnati.

Amerikanci in Angleži menijo, da je treba z Rusi vsekakor sestiti k zeleni mizi, zakaj drugače se bodo razmere v Evropi in svetu še nevarneje zaostrile. Skrajni čas je že, da se podpiše mirovna pogodba z Nemčijo, čeprav bi bilo treba Moskvi v tem ali onem popustiti. Združenje Nemčije v obliki višje državne zveze je boljše kot večna razcepljenost v dve sovražni nemški državi. Svobodne volitve bi se lahko izvršile pozneje.

Mednarodna javnost napeto pričakuje, ali se bo Dullesu posrečilo nasprotja premostiti ter tako obnoviti nujno potrebno edinstvo zapadnjakov.

TITO V ADIS ABEBI

Maršal Tito je iz Azije dopotoval v Adis Abebo, kjer so ga svečano sprejeli. Na večerji, katere so se udeležili vsi člani vladarjeve družine in vsi ministri, je cesar Haile Selasi imel govor, v katerem se je zahvalil Titu za vso pomoč, ki jo nudi Jugoslavija Abesiniji.

Izvrstni jugoslovanski strokovnjaki, je dejal, so pomagali Etiopiji pri razvoju njene gospodarstva in pri izgradnji pristanišča Asab. Sodelovali so z uspehom tudi na področju zdravstva. Obe državi imata poleg tega iste poglede na mednarodno politiko. Pripadati nočeta k nobenemu vojaškemu taboru ter se vneto zavzemata za miroljubno sožitje z vsemi državami ne glede na njihovo notranjo družbeno ureditev.

Tito je v svojem odgovoru čestital Abesiniji k splošnemu napredku v zadnjih 4 letih ter naglasil, da je Jugoslavija naklonjena vsem afriškim narodom, borečim se za svobodo in neodvisnost.

ŽENSKA VOLILNA PRAVICA

V Švici je bilo ljudsko glasovanje, pri katerem so odločali, ali naj dobe ženske volilno pravico v parlament. Predlog je bil odklonjen skoro z dvotretjinsko večino. Tako je drugače napredna Švica ostala med tistimi edjinimi 13 državami na svetu, v katerih ženske niso v političnem življenju še dosegle enakopravnosti z moškimi.

Za žensko volilno pravico so glasovali samo trije francoski kantoni Ženeva, Vaud in Neuchatel. V kantonu Vaud so ženskam dovolili vsaj to, da se smejo udeležiti občinskih in pokrajinskih volitev. To je v Švici prvi korak k politični enakopravnosti obeh spolov.

Na pustno soboto, 7. febr., vabimo na ples

GLASBENE MATICE

v prostorih stadiona Prvi maj

Zavrteli se boste ob zvokih priznanega plesnega orkestra Radia Ljubljane pod vodstvom Mojmir Sepeta. Prodaja vstopnic in rezerviranje miz od danes dalje v Tržaški knjigarni, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 61-792 ter eno uro pred pričetkom zabave pri blagajni dvorane.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU PEPELKA

vabi na tradicionalno otroško pustno rajanje v nedeljo, 8. febr., ob 15.30 v dvorani na stadionu Prvi maj

V petek, 13. febr., ob 20.30 v Avditoriju v Trstu MADEŽI NA SONCU

drama v treh dejanjih

Napisal: Leopold Lahola Prevedel: Vitomil Zupan
Režiser: Jože Babič

S Tržaškega

TRŽASKI POKRAJINSKI SVET

Na ponedeljkovi redni seji tržaškega občinskega sveta sta predsednik Gregoretti in odbornik Delise poročala o proračunu tekočega leta. Proračun predvideva 1 milijardo 480 milijonov lir dohodkov in 2 milijardi 20 milijonov izdatkov, kar pomeni, da bo primanjkljaj znašal 540 milijonov. Oba govornika sta poudarila, da je proračun skrbno sestavljen in da upošteva najnujnejše potrebe pokrajine, ter sta zato izrazila željo, naj ga prefektura ne spreminja.

V tej zvezi omenimo, da je svet soglasno sprejel resolucijo, v kateri zahteva, naj parlament čimprej spremeni dosedanjo občinsko in pokrajinsko zakonodajo, ki dejansko ne dopušča nobene avtonomije, ker sme prefektura zavrniti katerikoli sklep občinskih in pokrajinskih svetov.

V začetku seje je komunistični svetovalec Tominez naprosil odbor, naj posreduje, da bi se ladje, ki bi se morale graditi v ladjedelnici Sv. Justa, ne gradile v drugih italijanskih ladjedelnicah. Tržaško podjetje je namreč ta naročila odklonilo ter prav te dni odpustilo z dela 41 uslužbencev. Demokristijan Delise pa je izjavil, naj vlada poskrbi, da se te ladje zgrade v drugih tržaških ladjedelnicah, če prvotno podjetje naročila res ne more sprejeti.

Misovska svetovalka De Vecchi je pa smatrala za potrebno, da se v skladu s svojjo fašistično preteklostjo in miselnostjo obregne ob dvojezičnost, o kateri naj bi razpravljali na bližnji seji italijansko-jugoslovanske mešane komisije v Beogradu. Želela je vedeti, ali nameravajo tržaški predstavniki zahtevati, da Rim »zaščiti italijanski jezik v naših krajih«. Predsednik Gregoretti je odgovoril, da je treba imeti »polno zaupanje v delo italijanskih članov mešane komisije.« S to izjavo se je demokristijanski prvak sicer spretno izognil kočljivemu vprašanju, vendar sodimo, da ima slovenska javnost pravico vedeti, kakšno je pravzaprav stališče najmočnejše stranke v pokrajini o vprašanju dvojezičnosti.

REPENTABOR

Prejšnjo soboto je bila na Repentabru seja občinskega sveta, ki je po daljši razpravi odobril proračun za leto 1959. Ta izkazuje nekaj manj kot 8 milijonov lir dohodkov ter nekaj nad 12 milijonov rednih in izrednih izdatkov, tako da znaša primanjkljaj nekaj več kot 4 milijone.

Predvidevajo, da bo tudi letos občina imela največ dohodkov od trošarine (nad 3 milijone), medtem ko bodo največje breme spet predstavljale plače uradnikom in uslužbencem (okrog 3 in pol milijona lir). Od izrednih izdatkov naj omenimo prispevek 490 tisoč lir za občinski regulacijski načrt ter strošek 250 tisoč za nakup televizijske priprave, ki jo bodo izročili ljudski šoli.

Na koncu je župan Bizjak poročal, da je bilo v zadnjem gospodarskem načrtu občini nakazanih 8 milijonov in 700 tisoč lir, od katerih pojmeta 2 milijona za asfaltiranje cest, 2 in pol milijona bodo potrošili za preureditev garaže, 2 milijona 700 tisoč znašajo stroški za vzdrževanje obcin-

skih poslopij, 1 milijon je določen za dela na pokopališču, 500 tisoč lir pa za ojačanje javne razsvetljave na obmejnih prehodih.

NABREŽINA

Na petkovi seji nabrežinskega občinskega sveta je župan najprej predlagal, naj svetovaleci podrobneje razpravljajo o starem občinskem poslopiju, ki se nahaja na vaškem trgu in je sedaj prazno, kjer se je otroški vrtec preselil iz njega v novo stavbo. Po daljši razpravi je bilo sklenjeno, naj odbor preuči možnost, da občina najame posojilo, s katerim naj se poslopije tako preuredi, da bi v njem zgradili večjo dvorano in razne prostore za trgovine.

Nato je svet soglasno odobril, da se spremeni tisti člen pravilnika za trošarinski konzorcij, ki določa, naj se izdatki razdelijo med prizadetimi občinami (Devin-Nabrežina, Zgonik in Repentabor) na osnovi števila njihovih prebivalcev. Odslej naj se stroški določijo na osnovi dohodkov, ki jih ima posamezna občina.

RICMANJE

Že nekaj časa je minilo, odkar so ukiniti potniški promet na železniški progji Trst-Herpelje, tako da namesto vlaka sedaj vozijo avtobusi podjetja La Stradale. Mnogi prebivalci iz Brega želijo, da bi se avtobus ustavljal tudi pri Sv. Jakobu in ne samo na Reški cesti ter pri Sv. Andreju. Precej naših otrok namreč obiskuje nižjo gimnazijo pri Sv. Jakobu, kjer se pa sedaj avtobus ne ustavlja, tako da morajo dijaki ob vsakem vremenu dnevno prehoditi pol ure dolgo pot.

Pred kratkim se je razširila vest, da nameravajo ukiniti tudi to avtobusno zvezo, toda oblastva so še pred kratkim zagotovila, da se to ne bo zgodilo. Če bi namreč ta avtobus nehal voziti, bi ne bili oškodovani samo prebivalci iz Brega, temveč bi to občutno škodovalo tudi obmejnemu prometu, ki se čedalje bolj razvija.

TRŽASKI OBCINSKI SVET

Na torkovi seji mestnega sveta so razpravljali o čedalje večji krizi v tržaški ladjedelniški industriji in zlasti o zadnjih množičnih odpustih delavcev. Svet je pooblastil župana, naj se zavzame, da se sestavi posebno odposlanstvo, ki naj odpotuje v Rim ter vladi obrazloži stanje v najpomembnejših tržaških industrijskih podjetjih. Odposlanstvo naj bi bilo sestavljeno iz zastopnikov mestnega in pokrajinskega sveta ter predstavnikov Trgovinske zbornice in sindikatov.

Župan je obenem poročal o razgovoru z lastnikom ladjedelnice Sv. Justa, ki namerava odpustiti z dela nadaljnjih 120 uslužbencev in je v zadnjem času odklonil naročilo 4 ladij za Indonezijo. Podjetnik trdi, da teh ladij ne more zgraditi, ker mu ni uspelo dobiti potrebnih denarnih sredstev. Zanimal se je pa, da bi ladje zgradile tukajšnje Jadranske ladjedelnice, a te so ponudbo odbile. Dr. Franzil je povedal, da se je za zadevo zanimal tudi generalni komisar, toda njegovo posredovanje je žal bilo brez uspeha. Dr. Palamara je pa obljubil, da bo večje število brezposelnih sprejela na delo ustanova Selad.

Virgilu Ščeku v spomin

F. Štanger se je teden dni borila s smrtjo in samo svoji trdni kmečki naravi se je imela zahvaliti, da je ostala pri življenju.

Orožniki so vse to mirno gledali in niso s prstom ganili, da bi napadene kmete zaščitili. »Hrvatske svinje niso razobesile niti ene zastave!« je bilo vse, kar so znali v jezi spraviti iz sebe.

Napad na Poljane je ostal seve nepreiskan in nekaznovan. Ljudstvo je bilo že tako na-

25.

DR. E. BESEDNJAK

vajeno na nasilje in brezzakonitost, da ni nikomur niti na um padlo, da bi se kam pritožil ali kjer koli iskal zaščite.

Fašisti so znali torej precej surovo izkoriščati priključitvene proslave kot povod za najrazličnejša nasilstva nad našim ljudstvom ter tako obenem pripravljali potrebno ozračje strahu za bližajoče se volitve v rimsko poslansko zbornico.

Povsem drugače so seveda vabili na aneksijske svečanosti odgovorni oblastniki. Ti niso Slovence grozili, temveč jih le nagovarjali, naj se jih udeleže, češ da je to njihova državljanska dolžnost. Tako je na Goriškem viadni deželni komisar dr. Luigi Petarin izdal slovenski proglas na naše prebivalstvo, naj prisostvuje priključitvenim slovesnostim v starodavnem Ogleju, ki je bil zgodovinski sedež nekdanjega patriarhata. Priznati je treba, da ni Petarin izvajal niti najmanjšega pritiska na Slovence.

Zavoljo težkega ozračja, ki so ga bile ustvarile krivice in nasilja zadnjih dveh let, se pa slovensko prebivalstvo ni odzvalo njegovemu vabilu. Neprirodno je tudi bilo, kaj drugega od Slovencev pričakovati. Pač pa so šli v Oglej skoro vsi naši župani, ker je bilo treba gledati v njih nekake uradne osebe.

Zanimivo je, da je vabilo sprejel tudi goriški nadškof in metropolit dr. Franc B. Sedej in odpotoval v Oglej.

ŠKOF VSEH VERNIKOV

Za ta korak se je odločil, čeprav je bil narodno zaveden Slovenec, zavoljo tega, ker si je bil vselej v svesti, da je po nauku Kristusove Cerkve ne le škof Slovencev, marveč tudi goriških Italijanov in Furlanov. Ko je bil imenovan za apostolskega administratorja v Kanalski dolini, se je ravno tako smatral za očetovskega duhovnega pastirja ondotnih Slovencev in Nemcev.

Z verniki je vsekdar govoril v njihovem materinem jeziku: s Slovenci slovensko, z Italijani italijansko, s Furlani furlansko, z Nemci nemško. Kolika razlika med Sedejem in raznimi škofi v naših krajih, katerim ni niti v um seglo, da bi se naučili jezika vernikov. Če so se ti hoteli pogovoriti s svojim škofom, so se morali posluževati tolmačev! Med škofi so bili pa celo italijanski nacionalistični nestrpneži, ki so zapostavljali in zatirali slovenščino in hrvaščino, bili torej narodni sovražniki in preganjanci svojih vernikov.

Dr. Sedej je bil popolnoma drugačen človek in značaj. Resničen in vzoren katoliški škof, čigar spomin bo ostal svetel in neizbrisen v zgodovini naših krajev! Kdo bi se čudil, da so ga Furlani Goriške globoko spoštovali in ljubili ter mu bili brezmejno vdani.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Dopisi iz Goriške

IZ STEVERJANA

V torek prejšnjega tedna je bila seja našega občinskega sveta. Med drugim je razpravljala o potrebi, da se otvori novo delovišče za popravo občinskih cest. Sprejel je tudi resolucijo, v kateri zahteva, naj se števerjanska občina priključi goriški preturi, kamor je spadala do leta 1947.

Za otvoritev novega delovišča potrebuje občina okoli pol milijona lir, ki jih bo verjetno dobila iz sklada za zimsko pomoč.

Pred kratkim se je na križišču med ulicama D'Annunzio in Raštelom v Gorici hudo ponesrečil 21-letni Severin Maligoj z Valerišča. Vanj se je z vso silo zaletel 21-letni motociklist Alojzij Selva iz ulice Ascoli 31. Selva je pri nesreči odnesel le lahke poškodbe, naš rojak pa si je pretresel možgane. Oba so takoj prepeljali v bolnico Brigata Pavia, kjer se bo Maligoj moral dalj časa zdraviti. Vsi so vasčani mu iz srca želimo, da bi čimprej popolnoma okrevale.

V sredo preteklega tedna je odšlo na vojaški nabor v Gorici tudi 10 števerjanskih fantov letnika 1939, a to pot sta bila potrjena le dva.

IZ STMAVRA

Prejšnji torek je bila oddana na javni dražbi v Gorici zidava vodovoda v zgoranjem delu naše vasi in zgradnja novega vodovoda v Gradiškuti. Za vodovod v Štmaavu je ministrstvo določilo nekaj nad 7 milijonov lir, za tisti v Gradiškuti pa 6 milijonov. S tem je ministrstvo omogočilo, da bodo prebivalci obeh naselij že v nekaj mesecih oskrbljeni z zdravno pitno vodo, za katero so dolga leta moledovali. Z deli bodo namreč začeli, brž ko mestna uprava dobi nove vodovodne cevi.

Razveselili smo se ob vesti, da so naši fantje in dekleta sklenili oživetiti in poglobiti zanimanje in nego slovenske pesmi. Kdo naj na ljubi slovensko petje, če ne mi Štmaverci, ki moramo biti hvaležni Stvarniku za vso naravno lepoto, s katero je tako bogato obdaril našo vas.

ZIVAHNA GRADBENA DEJAVNOST

Občinska gradbena komisija je prejšnji teden odobrila celo vrsto načrtov za novo stavbo.

Tako bo družba Shell Italiana zgradila na vogalu ul. Crispi in Mazzini mednarodno avtomobilsko bencinsko postajo, in sicer na mestu, kjer je danes škofijska menza.

Zavod za socialno skrbstvo (INPS) bo v ulici Catterini zgradil devetstanovanjsko hišo za uslužbence, jezuiti pa zgradijo v ulici Nizza novo šolo in novo kapelo.

Najvažnejše bo gotovo novo stanovanjsko naselje na vogalu ulice Tominz in Duca d'Aosta, kjer bo gradbeno podjetje Caselgrandi zgradilo devetnadstropni nebotičnik in še dve manjši stanovanjski stavbi: v vseh treh novih zgradbah bo skupno 45 stanovanj in več prostorov za trgovine.

IZ SOVODENJ

Naši občini je prefektura prejšnji teden nakazala 880 tisoč lir iz sklada za zimsko pomoč. Od te vsote pojde pol milijona za

asfaltiranje glavne občinske ceste, 380 tisoč pa za opremo novega otroškega vrta v Rupi, ki ga otvorijo še ta mesec.

Pokrajinski svet je predpreteklo soboto odklonil priziv naše in zagrajske občine, ki sta se pred kratkim pritožili proti lestvici cest, ki naj se popokrajinijo. Na tej lestvici je namreč cesta Štandrež - Sovodnje - Zagraj bila uvrščena na eno zadnjih mest.

IZ PODGORE

Prejšnjo sredo so se začela pogajanja med sindikalnimi predstavniki in vodstvom rayon oddelka v predilnici. Gre za to, da se določi nova proizvodna nagrada in upošteva strokovna usposobljenost delavcev ter odmeri doklada za škodljiva dela. Od lastnika tovarne delavci zahtevajo, naj spoštuje delovno pogodbo.

IZ DOBERDOBA

Uradni list je pred nekaj dnevi objavil odlok, ki pooblašča našo občino, da sme najeti 2 milijona 350 tisoč lir posojila za kritje primanjkljaja iz leta 1957.

Nujno potrebno bi bilo, da bi naša revna občina poravnala vsakoletne primanjkljaje z državnim prispevkom in ne s posojilom. To bo mogoče šele tedaj, ko bo občina proglašena za pasivno področje, za kar se naši občinski možje že dalj časa trudijo.

Še v tem tednu bo CAFO določil novo pristojbino za uporabo vode v Doberdobo in Poljanah. Konzorcij je namreč že namestil nove števece po vseh hišah.

POGREB VZORNEGA DUHOVNIKA

Že v zadnji številki smo kratko poročali o smrti in pogrebu dr. Ivana Tula, večletnega profesorja moralke v goriškem semenišču in duhovnega voditelja več rodov bogoslovcev vseh škofij, ki so spadale pod goriškega nadškofa — metropolita. Preden je pokojnik vstopil v to službo, je bil nekaj let tajnik tržaškega škofa dr. Nagla, poznejšega kardinala na Dunaju. Med prvo svetovno vojno pa je bil kurat v Avstrijski vojni mornarici. Vzor pravega krščanskega junaštva pa nam je rajnik pokazal v svoji večletni hudi boleznii, ki ga je priklenila na posteljo v bolnici Usmiljenih bratov, kjer je bil kaplan od 1934. leta dalje. Saj je z bolniške postelje tudi v zadnjih dneh pred smrtjo spovedoval. Blagi pokojnik je bil namreč vzoren spovednik, h kateremu so se najraje tekali zlasti izobraženci.

Liki plemenitega sobrata nam je v preletnem slovenskem in latinskem govoru ob grobu prikazal njegov največji prijatelj in sošolec iz let gimnazije in bogoslovja msgr. dr. Ukmar iz Trsta.

Pogrebni obred je v cerkvi Presvetega srca opravil goriški prošt in generalni vikar msgr. Soranzo, navzoči pa so bili tudi dekan tržaškega kanilja msgr. Fornasaro, msgr. Omerza in dekan z Opčin.

Pokojnikovi telesni ostanke bodo počivali v grobnici na goriškem pokopališču le nekaj časa, ker jih v kratkem prepeljejo v Mačkovlje, kjer se je dr. Tul rodil.

Goriški Slovenci bodo ohranili trajen spomin na značajnega moža, ki je bil dober kot vsakdanji kruh in zvest božji ter narodni služabnik.

SMRT ZAVEDNE SLOVENKE

V soboto popoldne so položili k večnemu počitku na solkanskem pokopališču telesne ostanke 74-letne Milice Erzen. Pokojnica je bila odlična javna delavka zlasti po prvi svetovni vojni v Gorici, katero je skupno z družino svojega svaka dr. Karla Podgornika zapustila šele po razmejitvi leta 1947. Vneto se je udeleževala posebno kot priznana igralka in odlična pevka v goriških narodnih društvih in zlasti še v ženskih. Pred prvo svetovno vojno je bila več let učiteljica, nato pa uradnica v odvetniški pisarni svojega svaka.

Plemenito pokojnico naj ljubi Stvarnik bogato nagradi za ves trud, ki ga je za svojega življenja posvetila domu na oltar. Sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Ker ni Sedej nikoli v življenju pozabil, da je tudi škof Italijanov, s katerimi mora očetovsko deliti žalost in veselje, se je odločil, da gre na aneksijske slovesnosti v Oglej.

PREDRZNA ŽALITEV

Toda kaj se je zgodilo? Najprej to, da so na slavnostni obed prišli razni nevaobljeni gostje, ki so samovoljno zasedli toliko sedežev, da vabljeni pri mizi skoro niso imeli kam sesti. Ko so se začeli po vrsti govoriti, so nevaobljeni po vsakem govoru delali nevljudne medklince: »Naj govori nadškof Sedej!«

Končno se je oglašil k besedi videmski nadškof, govoreč v imenu vseh prisotnih petero škofov, torej tudi v imenu Sedeja. Vsi so bili prepričani, da je zadeva s tem vsaj za silo poravnana. Toda tedaj je povzel besedo goriški tajnik legionarjev Gabriela D'Annunzia, ki je bil pred kratkim proti volji italijanske vlade zasedel z nasiljem Reko. Goriški tajnik njegovih »legionarjev«, poročnik Graziani, ki sem ga dobro poznal, se je v svoji zdravici predrznil izustiti besede da bi »nekdo ne smel sedeti pri tej mizi in da je to nadškof Sedej«. Vsakdo si lahko predstavlja, kolika zmešnjava je nastala med gosti ob tej nevljudni in nesramni izjavi legionarja in fašista Grazianija.

SEDEJEVO PONOSNO ZADRŽANJE

Nadškof Sedej se je seveda takoj vzdignil in za njim so vstali vsi ostali škofje in drugi dostojni vabljeni. Vse opravičevanje in prigovarjanje navzočega generalnega vladnega komisarja za Julijsko krajino senatorja Mosconiia ni moglo prepričati Sedeja, da bi po toliki žalitvi še ostal v Ogleju. Njegov človeški in slovenski ponos mu tega ni dopuščal. Vzdignil se je in navzlic vsem opravičilom zapustil dvorano ter se vrnil v Gorico. S tem je bilo uradne pojedine in priključitvene proslave v Ogleju konec.

Dogodek je zbudil v Julijski krajini veliko pozornost ter prešinil vse kolikor toliko dobro vzgojene ljudi s sramom in zlo voljo. Slovence je pa napolnil s pravim ogorčenjem ter jih prepričal, da so ravnali prav, ko se niso hoteli udeležiti priključitvenih proslav: če jim Slovenec ni hotel prisostvovati, so mu fašisti in drugi laški nacionalisti delali nasilje, če se jih je udeležil, se mu je pa utegnulo zgoditi, da so ga kljub temu žalili in poniževali.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Končno smo na procesu v Florenci proti našim fantom in mladim možem v petek preteklega tedna začuli glas treznega moža, ki ga je državni tožilec pozval kot obremenilno pričó pred porotno sodišče. Da bi tega nikdar ne bil storil! Kajti ta tako začelena pričó je pod prisego podala take izjave, da se je ves proces, ki so ga uperili proti preprostim Beneškim Slovencem, sesul v svojih temeljih. Njegovo mirno in stvarno pričevanje zasluži še toliko bolj našo pozornost, ker gre za pričevanje moža in duhovnika, rojenega v Carpellu pri Faddisu. Po narodnosti je Furlan, a obenem do dna pravičen, pravi katoliški značaj, ki ga diči zlasti kot duhovnika med našim slovenskim ljudstvom, med katerim se je dobro naučil slovenščine in zlasti še beneškega narečja. Saj živi med njim že od 1938. leta.

Gre za vsem Slovencem znanega šentle-nartskega župnika Cracino.

V uvodu svojega pričevanja je mož predvsem poudaril, da se je po svoji službeni dolžnosti stalno gibal med ljudstvom svojih fara, ki jih je upravljal: Št. Lenarta, Srednjega, Grmeke, delno pa tudi občine Prapotno, Dreke, Špetra in Sovodenj ob Nadiži. Torej kot nalašč v krajih, s katerimi se obtožnica pogosto bavi. Zaradi izjemnega službenega položaja je razpolagal z vsemi ustreznimi dovoljenji, ki so mu jih izdajali Nemci in partizanska oblastva.

Kar se tiče »Beneške čete« in Zdravljica, je izjavil, da je bil некоč povabljen na neko zborovanje v Ovšju. Pri njem sta se bila zglasila dva partizana, ki sta ga nanj povabila in mu obenem povedala, da prideta tja tudi »počestta« in občinski tajnik. V dvorani je videl slike Churchilla, Stalina Tita in Badoghia; govoril pa je na zborovanju med drugimi tudi Marijan Zdravljic.

Razpravljali so o borbi za osvoboditev teh krajev, o borbi proti nacizmu in fašizmu, ni pa slišal, da bi govorili o priključitvi teh krajev k Jugoslaviji. Kar zadeva ukinitve italijanskih šol, ne more reči, da je treba to dejanje pripisati »Beneški četi«. Glede napada na občine pa je dejal, da je šlo le za to, da se odnesejo seznanjeni tistih, ki so bili sposobni nositi orožje. Iznova odločno izjavlja, da ni nikdar nič slišal o kakšni propagandi za Jugoslavijo in da je šele po vojni bral v krajevnem časopisju, da je bil namen partizanske borbe v Beneški Sloveniji priključitev dežele k Jugoslaviji.

Izpovedal je tudi, da je vernikom pridigal v obeh jezikih, da ga partizani pri njegovem duhovniškem delovanju niso ovirali in da mu ni znano, ali so druge duhovnike pri njihovem poslanstvu nadlegovali. Tudi na izrecno vprašanje državnega tožilca, v katerem je izrazil svoje začudenje, da ni nič slišal o propagandi za Jugoslavijo, je gospod Cracina ponovno odločno zanimal, da bi kdajkoli o tem kaj slišal. Na vprašanje državnega pravnikarja, ali je kdaj v svoji službi naletel na »Osopovce«, je odgovoril, da je o njih slišal govoriti med okupacijo samo enkrat, videl pa jih ni nikdar ne živih ne mrtvih.

O Nemcih je izjavil, da so pogosto vdirali v slovenske vasi in da so bile borbe z Nemci v vaseh skoro vsakodnevne.

Na vprašanje brančca dr. Tončiča, ali mu je znano, da so leta 1933 in 1934 poklicali slovenske duhovnike v Videm ter jim na Mussolinjevo zahtevo prepovedali pridigati v slovenskem jeziku je župnik Cracina izjavil, da prepoved uporabljanja slovenskega jezika ni veljala le za pridiganje, marveč tudi za pouk katekizma ter da je bil slovenski katekizem strogo prepovedan. Izvod prepovedanega katekizma je pokazal tudi sodišču.

Na vprašanje obrambe, če ve, kakšna komanda je bila v Plateu, je izpovedal, da ni bila samo ena, marveč dve. V Plateu je bila komanda slovenskih partizanov, v Zgornjem Trebilju pa komanda garibaldincev.

Isti dan popoldne je bil kot zadnja pričó zaslišan tudi župnik Marij Laurencig iz Dreke. Od partizanskih poveljnikov je poznal le majorja Derento, izjavlja pa, da mu je bilo znano, da so se slovenski partizani pritoževali, kako se italijansko prebivalstvo noče boriti proti okupatorju; o propagandi za priključitev k Jugoslaviji ne ve nič. O »Beneški četi« pravi, da se je začelo o njej govoriti šele po vojni. Za časa okupacije se je govorilo le o partizanih. Zdravljica je poznal, čeprav ni iz njegove fare; po značaju je bil Zdravljic miren in v družini so živeli v najlepši slogi. Izjavil je tudi, da je Zdravljic dokončal salezijansko šolo. O obravnavi v tem tednu, ki se je začela v torek, bomo poročali v prihodnjih številki.

IZ HLODIČA

V soboto, 7. t. m., si bosta obljubila v naši cerkvi večno zvestobo Delka Rukin in Izidor Preden, urednik glasila Beneških Slovencev Matajurja.

Mladoporočencema želimo sorojaki iz vsega srca obilo božjega blagoslova in zadovoljstva na novi življenjski poti. Tem voščilom se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZ REZIJE

Naša občina je med redkimi v Beneški Sloveniji in sploh v hribovitem svetu dežele, kjer prebivalstvo narašča. O tem pričó tudi dejstvo, da so odprli v občini v zadnjem času celo vrsto novih trgovin. Priča pa tudi število porok, ki jih bo v novem letu, kakor se zdi, več kot v preteklem. Saj je bilo samo v januarju okoli 12 porok. Vsem novoporočencem želimo soobčani obilo božjega blagoslova in zadovoljstva ter veselega in zdravega naraščanja.

68

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

V državi so pripravljali slovesnosti za petdesetletnico vladanja cesarja Franca Jožefa. Vlada je hotela narediti konec govoricam o nesoglasju med cesarsko dvojico in je želela, da bi se tudi Elizabeta udeležila slovesnosti. Ona pa ni poslušala ne vladnih ne zdravniških nasvetov. Ko jo je skušal profesor Schott pregledati z roentgenskimi žarki, se je odločno uprla.

Pač pa je s tesnobo v srcu prisluhnila raznim znamenjem. Na sprehodih je njeno spremstvo opazilo, da večkrat krožijo nad cesarico krokanji. Cesaričine spremjevalke so vse preplašene razlagale gospe ta usodni znak. Dosti se je govorilo tudi o vedeževanju pariške »prerokinje«, imenovane »angel Gabriel«. Ta je razglasila v svet, da bo še tisto leto umorjena neka vladarica, ki je bolna na srcu. Babjeverneži so si šepetali, da meri vedeževanje na cesari-

co. Take govornice so vznemirile tudi njo. Nekega jutra je pripovedovala svojim damam, da je opolnoči opazovala s postelje luno. V njej se ji je prikazal obraz ženske, ki je krčevito jokala.

Še bolj jo je pa pretresel doživljaj v njenem zadnjem zatočišču Cauxu v Švici. Sedela je v jasnem popoldnevu na hotelski ploščadi in je občudovala lepi park pod seboj. Hipoma se je na peščenih stezi v vrtu prikazala belo oblečena žena, ki je srepo in grozeče strmela v cesarico. Pogled je Elizabeto zgrozil, pozvonila je služabnici in ji ukazala, naj zapodi nadležno tujko. Preiskali so ves vrt, sleherni grm, a o beli dami ni bilo sledu.

Širile so se govornice, da se je bela dama vsakokrat prikazala, ko je habsburški dinastiji pretela nova nesreča. Tako se je zgodilo v Schoenbrunnu leta 1867, enako na

predvečer smrti Maksimilijana v Mehiki in bela dama se je bila na predvečer smrti cesarjeviča spet prikazala.

Na Elizabetine šibke živce so te prikazni močno vplivale, pa naj jih je rodila domišljija ali kaj drugega. Ona jih je tolmačila na svoj način. »Vedno sem pripravljena srečati svojo usodo,« je ponvaljala. »Nič me ne bo obvarovalo tisti dan, ko je odločeno, da se srečam z njo.« Srečanje se je približevalo s strašno naglico.

Druga usoda

Cesarica Elizabeta je bila zaznamovana kot žrtev morda za grehe in krivice prednikov, morda pa v opomin vsem mogočnem, da žive na svetu ponižana in razžaljena bitja.

Iz množice ponižanih in bednih je vstal človek, ki je bil določen, da konča življenjsko pot Elizabete.

V Lozani so tisto leto gradili poštno postopje. Med številnimi zidarji je delal tudi 26-letni mladenič temne polti, iskrenih oči, in krepke postave. Tovariši so veselega in živahnega fanta imeli radi, miso ga spraševali, kdo je, čeprav se je vsem zdelo, da mora biti kje iz južnih krajev.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Razočaranje, domotožje ali neresnost?

Ime Mareka Hlaska je zaslovelo pred nekaj leti, ko se je uveljavil na Poljskem kot nadarjen mlad pisatelj. Objavil je vrsto novel in kratkih romanov, v katerih je izrazil značilno življenjsko občutje današnje mlade poljske generacije, s kozarcem pred seboj in z zameglenim pogledom, a vendar pri sebi in dovolj jasnih misli, da mu je razložil svoje mišljenje o poljski stvarnosti. Njegovo mnenje je izzvenelo v besedo »razočaranje«.

Mnogi so mislili enako, toda Hlasko je bil eden tistih redkih, ki so si upali povedati to besedo na glas. Tolažbe je iskal v pijači in v nočnih lokalih kot mnogi drugi med mladimi, v jasnih trenutkih in morda tudi v polpijanosti pa je metal na papir, ki ga je privlekel iz žepa in razgrnil po politični kavi, najbolj iskrene in zato najbolj človeške zgodbe današnje poljske književnosti. Mladina je videla v mladem velikanu, ki se je zdel vedno nekoliko omamljen od pijače in ponočevanja, kot da hoče s tem protestirati proti prisilni strumnosti uokvirjenega in hinavsko puritanskega življenja, svoj ideal in ga je oboževala.

Potem je prišlo lani do znane zadeve s filmom »Osmi dan v tednu«, ki so ga posneli v nemško-poljski koprodukciji po Hlaskovi noveli istega naslova; v njej je prikazal košček resničnosti iz današnje Poljske. Film bi bili morali predvajati na beneškem filmskem festivalu, a poljska vlada je to preprečila. Hlasko je odgovoril s tem, da se lansko letoje ni vrnil s potovanja na Zahod in da je zaprosil v Zah. Nemčiji za politično zavetje. Zadnji čas pa smo brali razne nasprotujoče si vesti o vrnitvi v domovino. Nekateri njegovi znanci so izjavili, da se misli Hlasko vrniti, drugi so to zanimali in nazadnje se je izkazalo, da je vsej tej zmedji kriv Marek Hlasko sam, ker se je en dan odločil, da se vrne, drugi dan pa je spet sklenil, da ostane v tujini. Ondani, ko so ga prebivalci neke izraelske poljedelske kolonije južno od Hajfe odstranili iz svoje vasi, kjer je bil na obisku pri nekem svojem sorodniku, ker je bil kriv nerada, ki je nastal v njej, pa se je baje v jezi dokončno odločil in zaprosil poljskega konzula za vizum, da bi se vrnil na Poljsko.

Teško si je priti na jasno, kaj je pravzaprav povzročilo, da si je zaželel Hlasko nazaj domov. Morda razočaranje nad življenjem na Zahodu, morda razočaranje in ljubezni — pogosto so ga videli v družbi mlade nemške igralkice Ziemannove, ki je igrala glavno vlogo v filmu »Osmi dan v tednu«; morda pa tudi domotožje. Pisatelj potrebuje okrog sebe ljudi, ki govore njegov jezik in do katerih ima tesnejši odnos kakor do drugih. Marsikak pisatelj — in ti so morda najboljši — mora imeti intimen odnos do življenja in do problemov, ki jih

opisuje, in tak odnos lahko ima le do problemov lastnega naroda. To je psihičen pogoj, da lahko ustvarja, in tega pogoja je morda Hlasko na Zahodu zmanjkalo. Ustvarja lahko le iz ljubezni do svojega naroda in iz srčne reakcije na dogajanje v lastni domovini, ne pa iz samo razumskega tolmačenja življenja na tujem, do katerega ne najde srčnega odnosa. Občutek praznine ali brezbriznosti, ki ga obdaja, mu je hujši kot vse drugo.

To je najbrž primer s Hlaskom. Zato se ne bomo čudili, če bomo naslednje dni brali, da se je res vrnil v domovino in da rajši spet tvega boj s poljsko cenzuro, kakor da bi živel med ljudmi na tujem, do katerih je v bistvu brezbrizhen in ki jim je tudi sam zanimiv samo dotlej, dokler predstavlja politično senzacijo.

Ni pa tudi izključeno, da se skriva za vsem tem neresnost Hlaskovega značaja, ki se umika pred vsako moralno obveznostjo in pred vsakdanjostjo življenja, kakor mladenič, ki je možki samo na zunan, na znotraj pa je še deček.

Vsekakor je zanimivo spomniti na izjave, ki jih je dal Hlasko kmalu potem, ko je zaprosil za politično zavetje na Zahodu.

V odprtem pismu, ki ga je poslal poljskemu begunskemu listu v Parizu, potem ko ga glavni partijski list v Varšavi ni hotel objaviti in katerega je naslovil »Trenutek, vi grobarji...«, je zapisal,

KROZEK SLOVENSKEGA IZOBRAZENCA V TRSTU vabi na sestanek, ki bo v petek, 6. febr., ob 20.30 v prostorih Baletne šole v Trstu, ul. R. Manna 29/II. — Ker je moralo predavanje, najavljeno za petek, 6. febr., zaradi nujne zadržanosti predavatelja odpasti, bo isti dan govoril Alojz Rebula o temi:

»SODOBNOST IN SLOVENSTVO«

da so ga na Poljskem imeli za zastopnika mladega pokolenja, toda tudi za cinika in tistega, ki kviri mladino, ter za razočaranega mladega komunisto. V 15. letu ljudske republike Poljske so v nekem pokrajinskem mestu sežigali knjige, ki niso bile po volji vladavini. Niso sicer sežigali njegovih knjig, toda Hlasko so vzeli s tem dejanjem zadnji ostanek zaupanja.

Potem pravi dobesedno: »Verujem v upor kot v najvišjo vrednost mladine. Verujem v upor kot najvišjo obliko sovražstva proti terorju, zatiranju in nepravilnosti... Poljska kritika je morilska. Kar sem napisal, ni odražalo niti stotega dela mojega sovražstva proti obstoječemu redu. Zdi se mi, da sem še vedno govoril preteho ter da je življenje, kateremu sem bil toliko let priča, dosti strašnejše kot vse, kar sem napisal. Naj bodo prekleti tisti, ki o tem molčijo!«

Potem nadaljuje: »Nisem si jaz izmislil Varšave, v kateri se ljudje tresejo od strahu, v kateri je največje bogastvo revnih steklenica žganja in v kateri je dekle cenejše kot steklenica žganja — ta

Varšava si je mene izmislila. Kdo mi lahko ukaže, in s kakšno pravico, da o tem molčim?«

»Boljše je ne misliti na to Varšavo in boljše je, gledati v groteskni katastrofalni umetnosti Zahoda — sicer izvrstne umetnosti, ki pa izvira iz drugih izkušenj — ključ za spoznanje stvarnosti...«

»Označili so me za izdajalca. To je hud očitek. Za svoje opravičilo imam samo to, da se bojim ideologije, ki se je izpridila v totalitarizem, in da sem bil v 25 letih svojega življenja pet let v nemškem ujetništvu ter da sem mnoga naslednja leta živel v času, preko katerega bo šla zgodovina na dneveni red kot v času Stalinovih izrodov in zmot. Človek, ki noče soditi, je obsojen. Najtežja oblika izdaje je molčanje.«

Kaj pripravlja J. P. Sartre?

Jean Paul Sartre je naznanil, da ima v delu več knjig. Najprej misli dokončati esej o Flaubertu. Knjiga bo imela naslov: Družinski idiot. Nato bo dokončal scenarij o Freudovem življenju, ki so mu ga Američani že odkupili. Tretja knjiga bo filozofske vsebine in se bo imenovala Kritika dialektičnega razuma. Četrto delo pa je drama, kateri je dal začasno naslov Altónini zaplenjenci. Piše tudi avtobiografski roman, ki ga bo baje naslovil: Spomini malomeščana.

KULTURNE VESTI

• Slikar Avgust Černigoj je zastopan s štirimi grafikami na razstavi, ki jo je organizirala v Moderni galeriji v Milanu skupina »Incisori d'Italia«.

• Alojz Rebula dokončuje nov roman, ki prikazuje življenje in probleme slovenskega intelektualca v današnjih dneh.

• Kot poročajo nekatere tuje agencije, si je nakopal znani hrvaški pisatelj Ivo Andrić hudo zamero z neko svojo novelo o laznjivem vladarju Seraskerju nekega izmišljenega orientalskega kraljestva, ker so nekateri videli v tem namigovanje. Novela, ki ima naslov »Velika laž«, je izhajala konec novembra v »Borbi«. Andrić je bil lani uradno predlagan od Jugoslavije — poleg Miroslava Krleža — za Nobelovo nagrado.

• Triglav film snema nov slovenski film pod naslovom »Dobri, stari pianino«. Snemajo ga v Dvoru pri Polhovem Gradcu, v Prežganju pri Litiji in v Ljubljani. Režira France Kosmač. Film bo imel partizansko vsebino. Scenarij je napisal Vitomil Zupan, ki pa se je že pred snemanjem sprl z vodstvom »Triglav filma«.

• Mlada tržaška pisateljica Neva Rudolf je objavila pri založbi Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu knjigo črtic pod naslovom »Cisto malo ljubezni«. Kot znano, je izšla pred kratkim v Trstu v samozaložbi njena knjiga pesmi »Južni križ«.

• Znani danski pisatelj Svend Fleuron je obhajal pred kratkim svoj 85. rojstni dan. Zaslovel je s svojimi romani o živalih.

• Mlada ameriška igralka Gene Tierney se je morala vrniti v psihiatrično kliniko, iz katere je prišla šele lani septembra. Morala je sredi snemanja zapustiti film »Počitnice za ljubimce«, ki naj bi bil pomenil njen povratak v filmski svet. Zdravniki pripisujejo psihične bolezni in razrvanosti pri filmskih igralcih preveliki uporabi mamil in spalnih praškov.

Priljubljena Avsenikova popevka

PRELEPA GORENJSKA

Prelepa Gorenjska, ponos si mi ti,
kdorkoli te vidi, te znova želi.
Gorovja, planine in bistre vode,
zelene doline povsod te krasi.

Spomladi, ko planšar odide v gore,
ko mora pustiti v dolini srce,
takrat se odeneš v tisoč cvetov,
pastir pa zavriska, ker pušelj ima nov.

Ne bom te pozabil, kjerkoli bi bil,
preveč sem lepot se že tvojih naučil.
Očaka Triglava le kdo ne pozna,
po jezeru čolnič se v vetru igra.

Ponoči, ko jantič na lestvi stoji,
ko od svojga dekleta rdeč nagelj dobi,
takrat se mu lun'ca poredna smehlja,
a jant si zavriska, ker nagelj ima.

Znani Avsenik kvintet

GOSPODARSTVO

ČEBELE NUDIJO ZDRAVILA ZA STAROST

V prejšnjih časih je umiralo mnogo otrok in mladih ljudi, tisti pa, ki so ostali, so bili zdravi, čili in delavni tudi v častitljivi starosti. Nad 100 let starih korenin, ki so bile v polni življenjski moči, je bilo mnogo. Naši predniki niso poznali penicilina in drugih antibiotikov, ne vitaminov, hormonov itd., a niso tudi uživali različnih slaščic, izgotovljenih na podlagi sladkorja in saharinov. Hranili so se z bolj navadno hrano, za sladkanje jedi pa so rabili predvsem med, čudežni proizvod tisočev malih delavnih, skromnih in krotkih živalic, ki jim pravimo čebele.

Med ni samo sladek zaradi sadnega sladkorja, katerega vsebuje, temveč je tudi prava zbirka najrazličnejših rudnin, predvsem fosfora in natrija, različnih kvasil in beljakovin, mnogih vitaminov in drugih snovi, ki jih še ne poznamo. Mnogi znanstveniki menijo, da more med zdaljšati življenje, ker vsebuje hormone, ki ugodno vplivajo na telesno rast in odpornost. Že pred več kot 2.000 leti je grški filozof Demokrit trdil, da je dosegel veliko starost zlasti zato, ker je redno užival med.

Danes zdravniki svetujejo, naj se med jemlje v mnogih primerih. Najbolj zanimivo je, da priporočajo uživanje medu tudi tistim, ki želijo shujšati. Poleg posebne hrane, katera ne sme vsebovati močnih, mastnih in pikantnih jedi, priporočajo dnevno po 8 do 10 žličk medu. Ta je zelo lahko prebavljiv, saj preide že po 8 minutah v krvni obtok. Zdravniki priporočajo med zlasti zato, ker vsebuje »kolin«, ki krepi živce, a hkrati manjša krvni pritisk ter ugodno vpliva na jetra in žolč. »Kolina« niso mogli najti v cvetnem nektarju in zato sklepajo, da se mora tvoriti v čebelinem telesu.

Moderno zdravstvo poudarja tudi važnost matičnega mlečka. To je hrana, ki jo uživa matica in ki jo usposobi, da živi vsaj desetkrat toliko časa kot navadna čebela. Vso to dobo — okoli 6 let — pa mora izleči dnevno nekaj stotin jajčk.

Matični mleček vsebuje, poleg beljakovin, sladkorja, fosfora in žvepla, predvsem vitamine B₁, B₂, B₆, B₁₂, različne kisline in vitamin E, tako imenovani spolni vitamin. Preden so matični mleček začeli uporabljati za zdravljenje ljudi, so ga preizkušali na živalih, kot se redno dogaja z vsemi zdravili. Ugotovili so, da zaradi matičnega mlečka angorski zajci na primer hitreje rastejo, dosežejo večjo težo in da dobijo krasen kožušček. Pri kokoših so ugotovili, da se je nesnost povečala za 30 do 70%. Danes se matični mleček daje zlasti osebam, katerih življenjske sile so začele pešati.

Matični mleček je sorazmerno draga stvar, kar je tudi umljivo, saj iz ene matične celice dobimo komaj eno kapljo mlečka. To naredijo takole: panju odvzamejo matico, tako da si čebele hočejo vzgojiti novo. V ta namen napravijo več matičnih celic in jih napolnijo z matičnim mlečkom, katerega same ne uživajo, temveč samo proizvajajo. Iz vsake celice bi izšla ena matica, če ne bi prva matica drugih pomorila. Kdor vzgaja matice za prodajo, tega poko-

la ne dovoli, kdor pa nabira matični mleček, sploh ne dovoli, da bi se ličinke matice razvile, ker prej odvzame ono kapljo matičnega mlečka. Zato ni čudno, da stane en gram matičnega mlečka okoli 1000 lir. Danes imamo že več čebelarjev, ki goje čebele samo za pridobivanje matičnega mlečka in zaslužijo mnogo več kot ostali čebelarji.

POMLAJEVANJE SENOŽETI

V naših krajih so še vedno številne senožeti, ki bi lahko dajale mnogo več krme, kot jo danes dajo. Senožeti ne smemo namreč zanemarjati, temveč jo moramo obdelovati. Obdelovanje pa se ne sme omejiti na čiščenje kamenja, odstranjevanje nepotrebnega grmičevja in na neredno trošenje določenih umetnih gnojil.

Ni prav, da imamo stalno senožet v kraju, kjer zemljo lahko orjemo. Tu naj bo nekaj let senožet, površino nato izkoristimo za druge kulture (žito, okopavine), zatem jo zopet zasejemo s krmnimi rastlinami.

Ce pa zemljišča ne moremo preorati, ker je plast zemlje preplitva, moramo senožet pomladiti: vsako leto jo moramo prevleči s težko in ostro brano, ki bo izrula mah in plevel ter napravila v rušo čim globlje zarez. Prebrantati pa moramo v dve smeri: podolž in počez. Zarezje bodo omogočile, da pride zrak do travnih korenin, da vlaga

pronikne pod rušo in da v njih razpadejo gnojila v oblike, kot jih morejo rastlinske koreninice vsrkati.

Senožet moramo tudi redno gnojiti, to se pravi, da je treba na vsakih 100 m² raztrositi letno 2 kg superfosfata, 1 kg kalijeve soli in žveplenokislega amoniaka. Superfosfat, posebno na kraških tleh, s pridom zamenjamo z enako količino Thomasove žindre. Gnojila moramo raztrositi dovolj zgodaj in ne šele spomladi. Februar je najugodnejši čas za to delo, posebno če gnojimo s Thomasovo žindro.

S tem pa »obdelovanje« ni še zaključeno. Paziti moramo tudi na rušo, na trave, ki na senožeti rastejo. Premnogokrat je na senožeti več plevela kot žlahtnih trav, prevečkrat je tudi ruša redka in so tu in tam gola mesta. Vsaj gola mesta bi morali podsejati, za kar bo najprimernejša doba začetek prihodnjega meseca. Podsejati moramo seveda take žlahtne trave, ki v tistem kraju uspevajo.

IZVOZ JAJC IZ JUGOSLAVIJE V ITALIJO

Je 1. 1958 presegel 8.000 ton. Jugoslavija je za to dobila 1 milijardo in 450 milijonov dinarjev. Okrog 18 tisoč jajc tehta eno tono.

UVOZ MASLA

Od 4. decembra dalje ni treba več nobene dovoljenja za uvoz masla iz inozemstva. V vladnem odloku pa je rečeno, da se uvoz masla lahko vsak čas ukine, če bi do 30. aprila cena na notranjem trgu padla pod 750 lir in v dobi od 1. maja do 31. oktobra pod 650 lir za kg.

Sportni pregled

SVETOVNO KOŠARKARSKO PRVENSTVO

V čilskem mestu Santiago so se zaključile tekme za četrto svetovno moško košarkarsko prvenstvo. V finale se je uvrstilo sedem moštev. Zmagovalec je Brazilija. Moštvo ZDA, ki je po mnenju strokovnjakov veljalo za najboljšo, ni zadovoljilo, saj je izgubilo kar dve srečanju, in sicer s Sovjetsko zvezo (37:62) ter z Brazilijo (67:81).

Za srečanje med ZDA in SZ je vladalo izredno zanimanje. Rusi so z lahkoto premagali Američane ter obenem pokazali izredno zanimivo igro. Končni izid je bil dejansko odvisen od tekme med Brazilijo in ZDA. V hitri igri, ki ji Amerikanci niso bili kos, so prevladali Brazilci, kateri so se sploh v vseh tekmah dobro izkazali.

Toda v vsem tekmovanju je bilo najboljšo moštvo SZ, saj je bilo uspešno v vseh odigranih tekmah ter bi zato upravičeno zaslužilo naslov prvaka. Zgodilo pa se je, da se igralci SZ in Bolgarije iz političnih vzrokov niso hoteli srečati z moštvom nacionalistične Kitajske. Mednarodna košarkarska zveza je zaradi tega razveljavila vse tekme, ki sta jih odigrali moštvi SZ in Bolgarije. Zadržanje Rusov in Bolgarov bo pa lahko imelo še resnejše posledice, ker bi jima zveza lahko prepovedala nastopiti na olimpiadi.

Zadnjo tekmo sta odigrali Brazilija in Čile. Zmagali so Brazilci z izidom 73:49 in s tem osvojili prvenstvo.

Največ košev (119) je dosegel Brazilec Vladimir Marquez, za njim prideta Amerikanec Welsh (103) in Brazilec Pasos (98).

Končna lestvica je naslednja: 1. Brazilija 12 točk, 2. ZDA 11, 3. Čile 10, 4. Portorico 9, 5. nacionalistična Kitajska 8, 6. SZ in 7. Bolgarija 0 točk. V tolažilni skupini so se moštva takole razvrstila: 8. Filipini, 9. Urugvaj, 10. Argentina, 11. Združena arabska republika, 12. Kanada, 13. Mehika.

Tekme za prihodnje svetovno moško košarkarsko prvenstvo bodo leta 1962 v Manili na Filipinih, tekme za svetovno žensko košarkarsko prvenstvo pa letos oktobra v Moskvi.

NOGOMET V BRAZILIJ

Brazilska nogometna državna enajstorica, ki je lani osvojila naslov svetovnega prvaka, je že v razpadu. Trenutno ne igrajo vratar Gilmar, desni krilec Djalma Santos, levi krilec Orlando in levo krilo Zagallo. Srednji krilec Bellini bo verjetno začel igrati v Barceloni, medtem ko srednji napadalec Vava že igra v moštvi madridskega Atletica. Govorili so, da bo tudi desno krilo Garrincha prišel v Evropo. Igralec pa je sklenil ostati pri svojem moštvi Botafogo, in sicer zaradi mastne plače. Član nogometnega moštva Botafogo je tudi desni napadalec črnc Didi, ki je tudi ostal v Braziliji in odklonil vse mastne denarne ponudbe evropskih nogometnih moštev. Didi želi v bližnji bodočnosti postati trener in se za ta poklic sedaj resno pripravlja. Izjavil je, da bi rad vadal igralce Sovjetske zveze, ker po njegovem ti športniki veliko obetajo. Leva zveza Pele, ki igra za moštvo Santos, je v tekmah za prvenstvo zvezne države Sao Paulo zabil kar 56 golov. Nič čudnega torej ni, če je Santos osvojil naslov državnega prvaka. Strokovnjaki so predvidevali, da bo prvenstvo brazilske države Rio osvojilo moštvo Vasco da Gama, toda zgodilo se je, da je ekipa nepričakovano izgubila svoji poslednji tekmi. Tako so se na koncu tekmovanja tri moštva znašla z enakim številom točk: Vasco da Gama, Flamengo in Botafogo, ki se bodo morala pomeriti med seboj za naslov prvaka.

SPORT PO SVETU

Smučanje — V St. Moritzu v Švici je bilo 28. mednarodno tekmovanje v smučarskih skokih. Najboljši uspeh sta dosegla Finca Kärkinen in Valkama.

Plavanje — Osemnajstletna avstralska plavalka Beverly Bainbridge je postavila nov svetovni višek na 220 y v metuljkovem slogu (2'43"8).

Hitrostno drsanje — V tekmah za evropsko prvenstvo, ki so bile v Göteborgu na Švedskem, so zmagali: na 500 m Salonen (Finska), na 1.500 m Jarvinen (Finska), na 5.000 m in na 10.000 m Johannesen (Norveška). Evropski prvak Rus Gončarenko in njegovo moštvo nista zadovoljila športnikov.

Ciklokros — Dirke za italijansko prvenstvo, ki so bile v Cavariji, je zmagal Renato Longo.

16

Za
naše
naimlajše
V
S
R
C
U
A
f
r
i
k
e

KO BI MOGLI OBRNITI LETALO, BI LAHKO ODLETELI Z NJIM. JAGA JE DOVOLJ DOLGA.

ČE BI BILO TO MOGOČE, BI ODLETELI Z NJIM PILOTI. Z GOLIMI ROKAMI GA NE PREMARNEMO.

ZDAJ JE NATVAŽNEJŠE, DA SE POŠTENO NAZEVA, STRAŽNO SEM JE LAČEN.

...IN IZ KOŽ TAKO PRIJETNO DIŠI PO PEČENKI!

POGLAVAR TU JE KRALJEVSKO POGOSTIL...

TAKO, ZDAJ LAHKO GREVA ISLAT LAKOTNIKA!

MISLIM, DA BI BILO PAMETNO, KO BI SI IZPOGODILA VSAJ KAKO HOPJE. TAKOLE GOLOROK SE NIČ KAJ RAD NE SPREHAJAM PO DŽUNGLI.

NI GLABA MIŠEL... NA SVOJE ZUBE SE REČ NE ZANESEM VEČ. PEČENKA MI JIH JE DODOBRA, OČISTILA STRUPA...

POGLOVILA STA SE OD GOSTOLJUBNEGA DOGLAVARJA IN ODŠLA PROTI GORILINEMU GNEZDU...

VRAŽJA GOŠČAVA! ZA VSAKIM GRMOM LAHKO ČEPI ZVER...

AH, ČE SO KONICE KOPIJ VSAJ POL TAKO STRUPENE, KOT SO BILI MOJI ZOBTE, SE NIČEGAR NE BOJIM.

ČELE PROTI VEČERU STA PRISPELA POD DREVO Z GNEZDOM...

AHA, TU SVA! TU NAS JE NAPADEL UDAV!

...IN NA TISTEM DREVESU MORA BITI GNEZDO!

HEJ, LAKOTNIK!! SI SE ŽIVJE GI GORI?

NIČ! NOBENEGA ODZIVA.

PRAZNO!

ZDAJ SVA PA TAM! KJE NAJ GA IŠČEVA, ČE GA NI TU?

NOCUJ JE NE MOREVA NILAMOR. NAZPAMETNE JE STORIVA, ČE ZLEZEVA V GNEZDU IN PRESPIVA V NJEM...

VARNJEJE BO KOT NA PLEH. ZJUTRAJ PA LAHKO ZAČNEVA ISLATI IGLO V KUPU ŠENA.

REČENO - STORJENO...

HRRR HRRR ZLEZ

TRDNO STA SPALA, KO SE JE GNEZDU PRIBLIŽALA TEMNA POSTAVA...

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

51
Kritje je bilo popolno. Le strelji pušk in salve strojníc, ki so neprestano odmevale z vezbališča, so spominjale na to, da se skriva za tisto ždilo SS-osko taborišče in središče množičnih morilčev. SS-ovci, ki so nas spremljali na plantažo in nas stražili med delom, so se obnašali v splošnem mirno. Lahko bi rekel, da smo se medsebojno popolnoma ignorirali. Včasih je sicer dobil kakšen izmed njih histeričen izbruh, toda taki primeri so bili še precej redki. To je bila gotovo do neke mere zasluga SS-ovskega podčastnika, ki je takrat poveljeval stražam. Bil je starejši, umirjen in v nekem smislu celo pravičen človek, ker sem večkrat doživel, da je prepričan surove nastope straž do internirancev, ki so zakrivilo kako nerednost. Toda o tem pozneje.
Pot na plantažo ni bila dolga. Z ozirom na to, da navadno nismo korakali prav naglo, je trajala kakih deset minut. Njena posebna privlačnost je bila v tem, da ni služila samo za taboriščni promet, ampak tudi za javnost, četudi ni bila med glavnimi žilami v kraju. Bilo je več kot verjetno, da so se je ljudje celo izogibali, saj gotovo razen kakšnega sadista nihče ni rad hodil tuk ob

zidu z žico, nabito z elektriko, in mimo pol ducata stolpov, s katerih so se rezale cevi težkih strojníc in so se ozirali surovi obrazi SS-ovcev. Morda je koga tudi motila misel na desetstične ljudi, ki so trpeli onstran zidu. Vendar pa smo skoro vsakokrat srečali kake »civiliste«, dekleta, ki so se peljala mimo na kolesu, kakšnega starejšega kmeta ali skupino otrok. Odrasli so hiteli mimo in se niso zmenili za nas. Lahko pa si je predstavljati, da smo mi tem bolj radovedno gledali za njimi in zlasti za dekletci. Bilo je že toplo in bila so oblečena v živobarvna krila in svetle bluze ter so se zdela kot prikazni iz drugega boljsega sveta, ko so brzele na kolesu mimo te dolge vrste moških v karnevalsko smešnih, povaljanih in zamazanih oblekah. Navadno pa so stopile zaradi ozke poti s kolesa in počakale, da je šla vrsta mimo. Mislim, da so imeli mnogi drugi enko čuden občutek kot jaz, ko so morali korakati tako našemljeni in ponižani mimo lepega mladega dekleta, posebno če so se njene oči za hip začudeno uprle v nas. Naša zunanja podoba je bila taka, da je moral vsak tankajšnji domačin nujno verjeti, da smo nevarni razbojniki in popolnoma necivilizirani divjaki. Pogosto sem se spraševal, če je kdaj kako tako mlado gledalko ali sploh katerega koli domačina, ki nas je srečal, preblisnila misel, da korakajo tako našemljeni mimo znanstveniki, pisatelji, duhovniki in profesorji, intelektualna smetana raznih ev-

TEDENSKI KOLEDARČEK

8. februarja, **nedelja**: 3. predpostna, Janez
9. februarja, **ponedeljek**: Apolonija, Ciril
10. februarja, **torek**: Pust; Sholastika
11. februarja, **sreda**: Pepelnica
12. februarja, **četrtek**: Damijan
13. februarja, **petek**: Albuin
14. februarja, **sobota**: Valentin

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 4. februarja si dobili oz. dal za:

ameriški dolar	622—624 lir
avstrijski šiling	23,75—24,2 lir
100 dinarjev	72—74 lir
100 francoskih frankov	122—125 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	148—149 lir
švicarski frank	144—145,75 lir
napoleon	4500—4650 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 8. februarja, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos sv. maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 15.40 Slovenski zbori; 17.00 »Trideset sekund ljubezni«, komedija v treh dejanjih (Aldo De Benedetti - Mirko Javornik). Igrajo člani RO; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Dva velika sta si podala roke — Ob Prešernu in Petrarke«. Sestavila Balbina Baranovič-Battelino; 22.40 Pojejo Maja Gabor in »Duo sa Kvarnera« ob spremljavi orkestra Franca Russa.

Ponedeljek, 9. februarja, ob: 18.00 Radijska univerza; Anton Penko: »Iz življenja tujih ptičev: Saharaški vrabec«; 18.10 Koncert Tržaškega tria; 19.00 Pisani balončki, radijski tehnik za najmlajše; 20.30 Umberto Giordano: »Fedora«, opera v treh dejanjih. Orkester Tržaške filharmonije in zbor občinskega gledališča. Približno ob 21.50: »Mala literarna oddaja«.

Torek, 10. februarja, ob: 18.00 Z začarane police; Ivanka Cegnar: »Kako je znal Pavliha gospodariti«; 21.00 »Moč uniforme«, burka v treh dejanjih (Jaka Stoka - Slavko Rebec). Igrajo člani SNG v Trstu.

Sreda, 11. februarja, ob: 12.55 Marek Weber in njegov orkester; 18.00 Radijska univerza; Luigi Volpicelli: Poklicna usmeritev: »Človek in delo v sodobni industrijski revoluciji«; 18.35 Samospevi jugoslovanskih avtorjev; 19.00 Zdravstvena oddaja;

21.00 »Saul«, tragedija v petih dejanjih (Vittorio Alfieri - Vinko Beličič). Igrajo člani RO.

Četrtek, 12. februarja, ob: 18.00 Z začarane police; Edvard Martinuzzi: »Trmoglavka«; 19.00 Sola in vzgoja; Anton Kacin: »Današnji mladini manjka splošne izobrazbe«; 20.30 Slovenske instrumentalne zasedbe; 21.00 Postno predavanje: msgr. dr. Jakob Ukmar: »Zakramenti«; 21.30 »Potovanje na Mesece«, radijska zgodba. (C. Chilton - Mirko Javornik). 13. slika. Igrajo člani RO.

Petek, 13. februarja, ob: 18.00 Radijska univerza; Ivan Artač: Življenje starih Egipčanov: »Vojskovanje«; 18.10 Schubert: Simfonija št. 8 v h-molu, imenovana »Nedokončana«; 19.00 Sirimo obzorja; Margherita Cattaneo - priredil Slavko Rebec: »Vzgoja v zgodovini: V Angliji za časa kraljice Elizabete«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Poslednji dnevi slovenskih književnikov: »Fran Levstik«. Sestavil Martin Jevnikar.

Sobota, 14. februarja, ob: 16.00 Novelist tedna: Bogomir Magajna in njegov »Starec Miha«. Ureja Martin Jevnikar; 16.40 Glasba Fritza Kreislerja; 18.00 Oddaja za najmlajše: Radislav Rudan - Saša Martelanc: »Bilo je nekoč: (3) Tri sestre«. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Slovenski oktet; 21.00 »Nevesta«, radijska igra (Gino Pugnetti - Janko Jež); 22.00 Gounod: Balet iz opere »Faust«.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 517: Imam 14 različnih sadnih dreves. Nimam hlevskega gnoja in sem prisiljen gnojiti z umetnimi gnojili. Kako in kdaj naj gnojim ter s čim?

Odgovor: Najprimernejši čas za gnojenje je zimska doba. Gnojila morajo biti enakomerno raztresena in podkopana pod drevesno krono, a ni potrebno, da gnojimo v neposredni bližini debla, ker tam ni drobnih srkalnih korenin. Gnojiti moramo kakega 1/2 metra na široko izven drevesne krope, ker so tam najvažnejše koreninice. Količina umetnega gnojila je odvisna od velikosti drevesa. Pod drevesa, ki imajo tako veliko krono kot stare breskve, raztrosimo po 750 gramov superfosfata (perfosfata), polovico manj kalijeve soli (sale potassico) in 1/4 kg žveplenokislega amoniaka (solfato amoniaco). Ta gnojila lahko nadomestite s kakšnim sestavljenim; priporočljiv je »fosfoazoto potassico«, katerega rabimo za vsako drevo od 1 do 1 1/2 kilograma.

ŽENSKI KOTIČEK**COCKTAIL**

Cocktail je izrazito ameriška pijača, ki jo sestavlja mešanica raznih žganih in nežganih pijač, sadnih sokov in dišečih lupin.

Cocktail pomeni petelinji rep, lahko pa tudi konja s kratkim repom in trdokrilnega hrošča. Beseda ima tudi prenesen pomen; tako pomeni cocktail-gentlemen nerodneža, ki bi rad veljal za zrelega moža. Cocktailska obleka je obleka iz drugega blaga, ki jo ženske nosijo ob slavnostih. Gotovo veste, da pomeni cocktail party družabni sestanek, na katerem postrežejo le s pijačo. K rakom in ostrigam dajo Američani cocktailsko omako, ki jo pripravijo iz raznih sadežev, limoninega in paradiznikovega soka, olja ter začimb.

RECEPTA ZA PRIPRAVO COCKTAILA

Z zdrobljenim ledom napolnimo tretjino kozarca, dodamo rahlo žgan tekoč sladkor in limonin sok. Nato napolnimo kozarec s češnjevimi brandyjem, ki mu dodamo rezino pomaranče. Pijačo postrežemo s slamico.

V kozarec postavimo malo ledu, dodamo marmaska in napolnimo kozarec z vermutom. Dodamo še rezino limone ter postrežemo s slamico.

FOTOGRAFSKA RAZSTAVA V GORICI

Akademski klub je v nedeljo dopoldne otvoril na sedežu na trgu De Amicis 8 zanimivo fotografsko razstavo. Razstava je odprta ob delavnikih od 16. do 19. ure, v nedeljo, 8. febr., pa samo od 10. do 13. ure. Razstavljenih je 38 slik.

POPRAVEK

Dijak iz Kopra, ki je na literarnem večeru v Gorici prebral svoje črtice Kapitanova hči, se piše Cviki in ne Cvike, kot smo zadnjič pomotoma napisali.

MALI OGLASI

Izobraženec išče prazno sobo s posebnim vdom, samo za skladišče knjig. Ponudbe pod »Brez prenočevanja« na upravo »Novega lista«.

Kupim vsakršno knjigo slovenskih političnih in socialnih pisateljev (Gosarja, dr. Sušteršiča in drugih). Naslov sporočiti na upravo Novega lista pod »Knjige«.

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

ropskih narodov, v katero je seveda padlo tudi nekaj smeti. Skoro gotovo so nas imeli za same »bandite« in v njihovem srcu ni bilo sočutja. Odrasli so molčali in nas mirno opazovali; zato pa so otroci pljuvali v nas in nas glasno zasramovali »Banditen! Banditen!« SS-ovci se niso zmenili za to, ali pa so jih še čuvali. Pač pa so se sami obnašali kot petelinji, če so zagledali kakšno dekle, in samozavestno ter oblastno povzdignili glas ter nas začeli priganjati brez vsakega povoda, da bi se pokazali v njenih očeh bolj imenitni.

To so bile vsakdanje majhne dogodivščine na tisti poti na plantažo, ki so nas navdale včasih z grenkobo, a so vendar pomenile vsaj malenkostno spremembo v sivi enoličnosti taboriščnega življenja.

Od vsega, kar smo doživljali na tisti kratki poti na plantažo, katero smo vsak dan, razen ob hudem dežju, štirikrat prehodili, dvakrat tja in dvakrat nazaj, je bilo tisto otroško pljuvanje po nas najhujše. Učili so malčke sovraštva do nas, ki smo se bojevali in tvegali svoja življenja v resnici tudi za to, da bi imeli tudi oni lepše in človeka vredno življenje, da bi lahko uživali pošteno vzgojo in postali ljudje, kakor se spodobijo. Njihovi zapeljivci pa so jih učili, da smo »banditi« in sovražniki njihovega naroda. Bilo nam je globoko žal za otroke, katerim so skušali že v tako rani mladosti zadušiti humane nagibe in polhabiti njihovo človeško naravo.

Cesta je peljala kakega pol kilometra vstric taboriščnega zidu, nato pa je zavila preko polja na desno k veliki pristavi z ogromno strmo streho, ki sem jo že omenil. Nekdaj so bili morda tam hlevi in skladišča, zdaj pa je služila kot sušilnica in shramba za zelenjavo, ki jo je dajala plantaža. Najbližja okolica pristave je bila prijetno urejena, vsepovsod so cvetele vsakovrstne rože in poti so bi-

le posute z belim peskom. S vojimi prijaznimi oblikami in barvami je vzbujala v človeku lažno predstavo idiličnosti. Še najbolj je spominjala na pristavo kake vzorno urejene severnonemške graščine. Čeprav smo vedeli, da služi le za fasado, nam je bil pogled na pristavo vedno prijeten. Bila je v tako ostrem nasprotju z mračnim zelenim zidovjem taboriščnega zidu in stražnih stolpov in je vzbujala tak vtis miroljubnosti, da se je zdela kakor nekam nerealna in skoro pravljicična, kot nekaka fata morgana v taboriščni puščini. Ko se je naš dolgi sprevod ustavil pred pristavo, smo kar bolj sproščeno zadihali, kot da je padla z nas nevidna teža. Vsi smo postali vedrejši. Slišati je bilo celo šale in smeh.

Razpostavili smo se v posamezne delovne skupine, nakar je vsako skupino njen »kapo« spet preštel in odkorakali smo na svoja delovna mesta. Zdaj SS-ovci niso več spremljali posameznih skupin. Medtem ko smo se urejali v delovne skupine, jih je njihov poveljnik razposlal, da so obkolili ves obširni teren plantaže, oddaljeni po kakih 100 ali 200 metrov drug od drugega. Kapo naše skupine Wilpark je bil Poljak Močala, starejši, debel, močan in čokot človek. Še najbolj je spominjal na starega, oblastnega in nekoliko osornega kmečkega gospodarja, toda njegova robotost in osornost sta bili v glavnem blinjeni. V resnici je bil dober človek, ki nikomur ni storil slabega. Ves čas, kar sem delal v Wildparku, nisem doživel, da bi bil storil komu krivico iz hudobije, pač pa nas je varoval, kolikor je mogel, pred neprijetnostmi in surovostmi straž. Rad pa je kričal in pri tem sam užival svoj mogočni glas in svoje sočne poljske kletvice, ki so se nanašale največ na kolero in na grdo besedno profanacijo ljubezenskih užitek. Ko smo ga bolje spoznali, se sploh nismo več zmenili za njegovo kričanje in preklinjanje, med katerim nam je največkrat sam hudomušno pomozikoval.

(Dalje)